

UZASADNIENIE

Orzeczeniem z dnia 10 maja 2017r. znak (...) Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w S. uchylił w całości orzeczenie Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w M. z dnia 17 marca 2017 r. znak (...) zaliczające A. R. (1) do lekkiego stopnia niepełnosprawności i orzekł o niezaliczeniu wymienionego do osób niepełnosprawnych. Organ stwierdził, iż skutki naruszenia sprawności organizmu adresata orzeczenia nie ograniczają w istotny sposób pełnienia ról społecznych właściwych dla każdego człowieka, zależnych od wieku, płci, czynników społecznych i kulturowych ani zdolności do wykonywania pracy. (orzeczenia - k. 83, 63 akt Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w S., zwanych dalej aktami organu)

A. R. (1) wniósł odwołanie od tego orzeczenia wskazując, iż od urodzenia jest osobą upośledzoną, a w kolejnych postępowaniach orzeczniczych aż do obecnego był zaliczany do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności. Podniósł, że nie jest w stanie funkcjonować samodzielnie, nie umie prawidłowo wykonać czynności higienicznych, przygotować ciepłych posiłków, uprać rzeczy czy posprzątać, nie potrafi załatwić spraw urzędowych oraz spraw związanych z leczeniem, a proste czynności w zakresie samoobsługi czy prowadzenia gospodarstwa domowego wykonuje pod nadzorem osoby trzeciej. Powołał się nadto na ukończeniu szkół specjalnych, niewykonywanie dotychczas jakiegokolwiek zatrudnienia oraz branie udziału w terapii indywidualnej prowadzonej przed środowiskowy dom samopomocy. Wreszcie zaznaczył, iż przeprowadzone przez organ badanie ograniczyło się do postawienia mu trzech pytań: jak się nazywa, gdzie mieszka i czy ma braci (k. 3 – 9)

Początkowo odwołujący się domagał się zaliczenia go nadal do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, ostatecznie jednak wniósł o zaliczenie do stopnia znacznego od 10 maja 2017r. na stałe z datą powstania niepełnosprawności przed 18 rokiem życia i ze wskazaniem, iż:

- może podjąć zatrudnienie na przystosowanym stanowisku pracy, a ewentualna praca możliwa jest jedynie w zakładzie pracy chronionej,
- możliwe jest zatrudnienie w zakładzie aktywności zawodowej,
- wymaga uczestnictwa w terapii zajęciowej,
- wymaga zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne ułatwiające funkcjonowanie według wskazań specjalisty,
- wymaga korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji,
- wymaga stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

(k. 76 – 77)

Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w S. wniósł o oddalenie odwołania podtrzymując stanowisko wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia. (k. 13 - 14).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny.

A. R. (1) urodził się w (...). Odbył edukację w szkołach specjalnych (podstawowej i zawodowej) uzyskując zawód betoniarza - zbrojarza.

Niesporne, nadto orzeczenia (...) – k. 27, zeznania świadka A. R. (2) (zapis skrócony – k. 137 – 140)

Nie wykonywał jednak ani pracy w wyuczonym zawodzie ani żadnej innej.

Dowód: przesłuchanie A. R. (1) na rozprawie (zapis skrócony – k. 140), zeznania świadka A. R. (2) (zapis skrócony – k. 137 – 140)

Od 10 maja 2013r. do 8 sierpnia 2017r. A. R. (1) uczestniczył w ramach pobytu dziennego w zajęciach w (...) w O..

Dowód: decyzje (...) w B. – k. 66,67, 68, przesłuchanie A. R. (1) na rozprawie (zapis skrócony – k. 140), zeznania świadka A. R. (2) (zapis skrócony – k. 137 – 140)

U A. R. (1) stwierdzono dysfunkcję w stanie zdrowia psychicznego. Jej rodzaj i stopień był różnie oceniany, na różnym etapie pojawiły się rozpoznania niedorozwoju umysłowego stopnia znacznego, organicznych zaburzeń osobowości, organicznych zaburzeń depresyjno – lękowych, upośledzenia umysłowego lekkiego, organicznych zaburzeń nastroju z zaburzeniami obsesyjno – kompulsywnymi.

Dowód: dokumentacja medyczna – k. 2, 15, 30, 50 akt organu

A. R. (1) zaliczony był do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności w związku z dysfunkcją umysłową w okresie od kwietnia 2002r. do 25 listopada 2016r. na mocy kolejnych orzeczeń Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w M. z dnia: 20 listopada 2002r., 6 września 2010r., 25 listopada 2013r. Przyczyny niepełnosprawności określane były zmiennie, w pierwszym orzeczeniu wskazano (poprzez odwołanie się do odpowiedniej regulacji prawnej) upośledzenie umysłowe, w drugim (poprzez wskazanie odpowiedniego symbolu) chorobę psychiczną, w trzecim i to i to. W pierwszym z orzeczeń ustalono, iż niepełnosprawność powstała przed 16 rokiem życia, w kolejnych, że datuje się od urodzenia.

Niesporne, nadto orzeczenia – k. 9, 24, 39 akt organu

A. R. (1) pozostaje zorientowany co do swojej osoby, dość dobrze również co do czasu, gorzej miejsca, słabo sytuacji prawnej. Jego mowa jest niewyraźna. Wypowiada się w płaszczyźnie tematu, jednak w sposób bardzo uproszczony przy użyciu ograniczonego słownictwa. Jest spowolniały psychomotorycznie. Jego myślenie ma charakter konkretno-obrazowy i sytuacyjny, trudności występują w rozumieniu i tworzeniu pojęć abstrakcyjnych, odwołujący się nie jest zdolny do improwizacji czy kreacji. Pozostaje wycofany, podatny na wpływy. Nie jest samodzielny w wykonywaniu podstawowych codziennych czynności. Wymaga poleceń co do wykonywania czynności higienicznych, czasem także poprawienia efektów samodzielnych działań w tym zakresie. Trzeba kolejno wskazywać mu, jakie części ciała powinien umyć, zbiorcze wskazanie warunkuje jedynie częściowe umycie się. Nie dobiera właściwych rodzajowo środków higienicznych. A. R. (1) ubiera się samodzielnie, konieczne jest jednak przygotowanie odzieży przez inną osobę, sam bowiem nie zwraca uwagi ani na czystość odzieży ani jej adekwatność do warunków pogodowych. Wnoszący odwołanie sam przygotowuje i zje zimny posiłek, acz w wersji bardzo uproszczonej, nie jest w stanie natomiast sporządzić czy podgrzać obiadu, nie obsługuje zresztą kuchenki (podobnie pralki, żelazka, w ograniczonym zakresie telewizor). Nie zażywa samodzielnie przepisanych leków, nie reaguje odpowiednio szybko na występujące u niego dolegliwości - nie tylko nie zgłasza się do lekarza ale i informuje o nich bliskich dopiero wówczas, gdy są one dla niego nie do wytrzymania. Potrafi wykonać niektóre proste czynności w zakresie sprzątnięcia jak wycieranie kurzu, wymaga jednak polecenia (zachęty) do ich podjęcia, a dalej bieżącego przypominania o konieczności kontynuowania ich. Poza domem porusza się samodzielnie wyłącznie w niewielkiej miejscowości, gdzie zamieszkuje. Poza nią, z uwagi na brak orientacji i wycofanie skutkujące niezwracaniem się o wskazówki/informacje do obcych osób, wymaga towarzystwa. Słabo zna się na pieniądzu, nie zna ich siły nabywczej (najczęściej podaje banknot o większym nominale i czeka na resztę), ma trudności z liczeniem, nie umie racjonalnie gospodarować środkami finansowymi. Robił samodzielnie zakupy wyłącznie w lokalnym, obecnie zlikwidowanym, sklepie mając przygotowaną przez kogoś innego listę sprawunków, sam bowiem nie szacuje odpowiednio potrzeb. Dysponując większą niż konieczna kwotą kupował wówczas niejednokrotnie na prośbę innych osób wskazywane przez nich produkty i im je przekazywał, cechuje

go bowiem duży stopień naiwności i nieporadności. Nie potrafi załatwić szeroko rozumianych spraw urzędowych, uiszczać opłat.

Choć sprawność intelektualna A. R. (1) plasuje się na poziomie upośledzenia w stopniu lekkim, to funkcjonuje on jak osoba upośledzona w stopniu umiarkowanym, na co wpływ mają wieloletnie zaniedbania, niemożliwe już do istotnego zniwelowania, acz mogące ulec pewnej poprawie przy wieloletniej pracy terapeutycznej.

Wnoszący odwołanie jest osobą niepełnosprawną w stopniu znacznym, trwale, wymaga uczestnictwa w terapii zajęciowej, wsparcia środowiskowego w samodzielnej egzystencji i zaopatrzenia w odpowiednie środki wedle wskazań specjalisty.

Dowód: opinia biegłych z zakresu: psychiatrii R. O. i psychologii A. R. (3) – k. 44 – 55, uzupełniająca opinia tych biegłych – k. 93 – 101 przesłuchanie A. R. (1) na rozprawie (zapis skrócony – k. 140), zeznania świadka A. R. (2) (zapis skrócony – k. 137 – 140), opinia psychologiczna – k. 11

Sąd zważył, co następuje.

Odwołanie okazało się uzasadnione w znacznej części, w szczególności co do stopnia niepełnosprawności A. R. (1).

Kwestia orzekania o niepełnosprawności uregulowana została ogólnie w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j.Dz.U.2018.511), szczegółowe zasady orzekania o niepełnosprawności określa zaś wydane w oparciu o delegację ustawową zawartą w art. 6c ust. 9 ustawy rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (t.j. Dz.U. 2015.1110).

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych rozróżnić można trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki. Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji (art. 4 ust. 1 ustawy). Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych (art. 4 ust. 2 ustawy). Do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu powodującą w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub mającą ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub techniczne. (art. 4 ust. 3 ustawy). Standardy w zakresie kwalifikowania do poszczególnych stopni niepełnosprawności, uregulowane zostały w przywołanym wyżej rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003r. I tak zgodnie z rozporządzeniem: niezdolność do pracy oznacza całkowitą niezdolność do pracy zarobkowej z powodu fizycznego, psychicznego lub umysłowego naruszenia sprawności organizmu (§ 29 ust. 1 pkt 1), konieczność sprawowania opieki - całkowitą zależność od otoczenia polegającą na pielęgnacji w zakresie higieny osobistej i karmienia lub w wykonywaniu czynności samoobsługowych, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz ułatwiania kontaktów ze środowiskiem (§ 29 ust. 1 pkt 2), konieczność udzielania pomocy, w tym pomocy w pełnieniu ról społecznych – zależność od otoczenia wymagającą wsparcia w czynnościach samoobsługowych, w prowadzeniu gospodarstwa domowego, współdziałania w procesie leczenia, rehabilitacji, edukacji oraz w pełnieniu ról społecznych właściwych dla każdego człowieka zależnych od wieku, płci, czynników społecznych i kulturowych (§ 29 ust. 1pkt 3), czasowa pomoc w pełnieniu ról społecznych – konieczność udzielania pomocy, o której mowa w § 29 ust.1 pkt 3 w okresach wynikających ze stanu zdrowia (§ 30 ust. 1 pkt 1), a częściowa pomoc w pełnieniu ról społecznych – wystąpienie co najmniej jednej okoliczności, o której mowa w § 29 ust. 1 pkt 3 (§ 30 ust. 1pkt 2), istotne obniżenie do wykonywania pracy - naruszoną sprawność organizmu powodującą ograniczenia w wykonywaniu pracy zarobkowej znacznie obniżające wydajność pracy na danym stanowisku w porównaniu do wydajności, jaką wykazują osoby o podobnych kwalifikacjach

zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną (§ 31 ust. 1 pkt 1), ograniczenia w pełnieniu ról społecznych - trudności doświadczane przez osobę zainteresowaną w relacjach z otoczeniem i środowiskiem według przyjętych norm społecznych, jako skutek naruszonej sprawności organizmu (§ 31 ust. 1 pkt 2), zaś możliwość kompensacji ograniczeń - wyrównywanie dysfunkcji organizmu spowodowanej utratą lub chorobą narządu odpowiednio przez przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne (§ 31 ust. 2 rozporządzenia).

W rozpoznawanej sprawie spornym było, czy wnoszący odwołanie pozostaje osobą niepełnosprawną. Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w S. uchylił bowiem orzeczenie Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w M. zaliczające A. R. (1) do lekkiego stopnia niepełnosprawności i orzekł o braku podstaw do zakwalifikowaniu wymienionego do jakiegokolwiek stopnia tejże. Analiza zebranego w sprawie materiału dowodowego nie tylko dała podstawy do uznania, iż odwołujący się pozostaje nadal osobą niepełnosprawną, ale i do przyjęcia, że jest to niepełnosprawność najwyższego, bo znacznego stopnia. Takiej kwalifikacji dokonali w swojej łącznej opinii biegli z zakresu psychiatrii R. O. i z zakresu psychologii A. R. (3). Wskazali oni, iż choć intelektualnie opiniowany plasuje się w granicach upośledzenia stopnia lekkiego, to, wskutek najpewniej wieloletnich zaniedbań, w istocie funkcjonuje jak osoba niepełnosprawna w stopniu umiarkowanym czyli na poziomie kilkuletniego (maksymalnie dziewięcioletniego) dziecka. Pozostaje niesamodzielnym w czynnościach samoobsługowych, prowadzeniu gospodarstwa domowego, nie potrafi załatwić spraw urzędowych ani podjąć działań w związku z własnym leczeniem (biegli szczegółowo odnieśli się do różnych czynności z każdego ze wskazanych zakresów). Opinia biegłych (pod pojęciem tym sąd rozumie opinię podstawową wraz z jej uzupełnieniem), wydana po badaniu A. R. (1) połączonym z odebraniem wywiadu nie tylko od niego samego, ale i jego bliskich, jest jasna, pełna i spójna, a jej wnioski, wbrew zarzutom organu, bardzo obszernie, logicznie i przekonująco umotywowane. Biegli szczegółowo opisali wynik swojego badania, wyjaśnili przyjęcie wyższego niż wynika to z poziomu intelektu stopnia upośledzenia umysłowego odwołującego się i, co już nadmieniono, wyczerpująco odnieśli się do zakresu funkcjonowania A. R. (1) na co dzień. Zakres ten, o czym jeszcze dalej, odpowiada znacznemu stopniowi niepełnosprawności, oznacza bowiem brak samodzielności praktycznie we wszystkich sferach życia (w różnym stopniu). Wszystko powyższe, przy uwzględnieniu, iż biegli do wysokiej klasy fachowcy o doświadczeniu klinicznym i orzecznictwem i specjalnościach adekwatnych do istniejących u wnoszącego odwołanie odchyleń od stanu prawidłowego, nakazywało uznać opinię za rzetelną i wiarygodną, a w konsekwencji podzielić jej wnioski nie znajdując podstaw do ich kwestionowania. Zgłoszone do opinii zarzuty organu nie dawały dostatecznych podstaw do jej podważenia, sąd jednak zdecydował się dodatkowo przesłuchać w tej sprawie samego odwołującego się jak i świadka, członka jego rodziny A. R. (2), choć wnioski dowodowe z tych źródeł osobowych zostały przez A. R. (1) cofnięte. U podstaw takiej decyzji sądu leżał fakt, iż opinia biegłych w dużej mierze opierała się (co podnosił też organ) na zebranych wywiadzie i jednostkowym badaniu. Zgromadzona we wszystkich kolejnych postępowaniach orzeczniczych dokumentacja pozostawała bardzo uboga, w istocie składały się na nią zaświadczenia o stanie zdrowia nie poparte żadną historią choroby czy wynikami konsultacji, z których wynikałby stan sprawności intelektualnej lub sposób funkcjonowania odwołującego się. Te opisane były w istocie jedynie w orzeczeniach poradni wychowawczo – zawodowej, które pochodziły sprzed wielu lat (z okresu edukacji) i jako takie nie mogły stanowić dowodu na okoliczność obecnych deficytów wnoszącego odwołanie. Zauważyć natomiast należy, iż ich zapisy potwierdzały szereg ograniczeń edukacyjnych A. R. (1) i niski w stosunku do wieku poziom wiedzy ogólnej, umiejętności liczenia, a także (występującą nadal) wadę wymowy. Szeroka rozpiętość ocen niepełnosprawności na przestrzeni lat (od stopnia umiarkowanego do braku niepełnosprawności) i radykalnie odmienna ocena dokonana przez organ i zespół biegłych przemawiała za przeprowadzeniem dowodów ze źródeł osobowych, skoro wywiad miał ważne znaczenie w sprawie. Z zeznań świadka wyłaniał się taki sposób funkcjonowania wnoszącego odwołanie jak ustalony przez biegłych. Zeznania te pozostawały spójne i nie nasuwały wątpliwości. Wprawdzie więzy rodzinne łączące świadka z wnoszącym odwołanie przemawiały za podchodzeniem do wskazanego dowodu z pewną ostrożnością, jednak ewentualne wątpliwości co do tego, czy podane przez A. R. (2) okoliczności odpowiadają rzeczywistości, usunąć musiało przesłuchanie A. R. (1). Tego ostatniego nie oddaje skrócony zapis protokołu, nie oddawałaby również transkrypcja, jednak utrwalony zapis obrazu i dźwięku z rozprawy nie pozostawia wątpliwości co do trafności poglądu biegłych, że wnoszący odwołanie funkcjonuje na poziomie dziecka, jak się zresztą wydaje młodszego istotnie niż dziewięcioletnie. W ocenie sądu niemożliwym jest wykreowanie takiego zachowania przez wnoszącego odwołanie li tylko na potrzeby

uzyskania określonego wyniku procesu. Jeśli jednak nawet sąd, nie będący wszak specjalistą w dziedzinie psychologii i psychiatrii, mógłby nie dostrzec ewentualnej kreacji w zachowaniu odwołującego się, ta bez wątpienia została by odnotowana przez oceniających jego stan na potrzeby sprawy specjalistów. Tymczasem biegli, podobnie jak sąd, takowej nie podejrzewali. Z perspektywy sądu niezrozumiałym pozostaje jak przy osobistym kontakcie z A. R. (1) członkowie składu orzekającego Wojewódzkiego Zespołu mogli nie stwierdzić niepełnosprawności w jakimkolwiek stopniu. Świadczy to o zupełnie pobieżnym badaniu (rozmowie) lub o oparciu orzeczenia wyłącznie/przed wszystkim na rozpoznanym w ostatnim zaświadczeniu lekarskim stopniu upośledzenia umysłowego (lekkim) mającym wyłączać w ocenie orzeczników organu możliwość przyjęcia niepełnosprawności. Na to ostatnie wskazywać może treść uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia, w której powołano się zasadność kwalifikowania do osób niepełnosprawnych osoby upośledzonej począwszy od upośledzenia w stopniu umiarkowanym.

Jak już było zaznaczone, z opinii biegłych wynika, iż odwołujący się, mimo wyższej sprawności intelektualnej niż odpowiadająca upośledzeniu umysłowemu umiarkowanemu, w istocie funkcjonuje jak osoba upośledzona w tym właśnie stopniu. Przepisy rozporządzenia

Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności nie sprzeciwiają się zatem uznaniu jego niepełnosprawności. Wypada dodatkowo zauważyć, że ograniczenie możliwości uwzględnienia innych schorzeń niż wymienione w § 32 ust. 1 rozporządzenia przy zaliczaniu do osób niepełnosprawnych prowadzić może do modyfikacji regulacji ustawowych definiujących stopnie niepełnosprawności, co trudno uznać za dopuszczalne. Przepisy aktów wykonawczych nie mogą bowiem wyprzedzać ustawowych. Konstrukcja regulacji prawnych dotyczących kwalifikowania do osób niepełnosprawnych pozostawia wiele do życzenia i rodzi w praktyce orzeczniczej (nie tylko sądowej, ale i zespołów orzekających o niepełnosprawności) wiele problemów. Analiza akt spraw, które dotychczas były rozpoznawane przez sąd w składzie obecnie orzekającym wskazuje, iż stosunkowo często przy jednakowym rozpoznaniu i braku istotnych różnic w stanie klinicznym tej samej osoby różne składy zespołów orzekających w różny sposób oceniają niepełnosprawność (widać to i w sprawie niniejszej) oraz, iż osoby o większej dysfunkcji bywają nierzadko wcale zaliczane do niższego stopnia niepełnosprawności niż osoby z dysfunkcją mniejszą. Na problemy orzecznicze istotny wpływ ma to, że w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych ograniczono się w istocie do wprowadzenia definicji niepełnosprawności pozostawiając pozostałe regulacje dotyczące orzekania o niepełnosprawności rozporządzeniom. W art. 6c ust. 9 ustawy pozostawiono rozporządzeniu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego m.in. określenie standardów w zakresie kwalifikowania oraz postępowania dotyczącego orzekania o niepełnosprawności i stopnia niepełnosprawności uwzględniając schorzenia naruszające sprawność organizmu i przewidywany okres trwania naruszenia tej sprawności powodujące zaliczenie do odpowiedniego stopnia niepełnosprawności, a także oznaczenie symboli przyczyny niepełnosprawności. Efektem powyższego jest właśnie regulacja § 32 ust. 1 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności. Zgodnie ze wskazanym przepisem przy kwalifikowaniu do poszczególnych stopni niepełnosprawności bierze się pod uwagę zakres naruszenia sprawności organizmu spowodowany przez: upośledzenie umysłowe, choroby psychiczne, zaburzenia głosu mowy i choroby słuchu, choroby narządu wzroku, upośledzenie narządu ruchu, epilepsję, choroby układu oddechowego i krążenia, choroby układu pokarmowego, choroby układu moczowo – płciowego, choroby neurologiczne, inne choroby, a także całościowe zaburzenia rozwojowe powstałe przed 16 rokiem życia. W przypadku większości ze wskazanych w § 32 ust. 1 pkt 1 – 12 rozporządzenia grup wymienione są choroby do niej należące, przy czym katalog ten nie jest zamknięty, o czym świadczy użycie zwrotu „w tym”. W niektórych przypadkach określone jest nasilenie schorzenia warunkujące możliwość kwalifikacji do niepełnosprawnych. W przypadku upośledzenia umysłowego (§ 32 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia) jako warunkujący niepełnosprawność przewidziany jest umiarkowany stopień tego upośledzenia. Regulację § 32 ust. 1 rozporządzenia trudno uznać za spójną. Określenie niektórych schorzeń np. „choroby zwyrodnieniowe stawów w zależności od stopnia uszkodzenia stawu” jest bardzo pojemne i pozwala opiniującym na przyjęcie niepełnosprawności również przy stosunkowo małej dysfunkcji, natomiast inne określenia dość istotnie ograniczają przypadki warunkujące niepełnosprawność, tu przykładem może być niewydolność żył głębokich, której towarzyszyć muszą powikłania w postaci zapaleń i długotrwałych owrzodzeń czy stan po resekcji żołądka, który musi

wywoływać jednocześnie liczne powikłania. O ustalenie stopnia niepełnosprawności w praktyce często występują osoby cierpiące nie na jedno, a szereg schorzeń z grup wskazanych w rozporządzeniu. Nierzadko każde z nich jest w mniejszym stopniu nasilenia niż przewidziane w przepisie, jednak rozpatrywane łącznie bez wątplenia upośledzają one funkcję organizmu w stopniu ograniczającym zdolność do pracy czy pełnienia ról społecznych odpowiadającym niepełnosprawności. Przyjęcie w tych warunkach, iż wobec regulacji rozporządzenia orzeczenie niepełnosprawności nie jest możliwe, nie może się ostać. Także w przypadku wystąpienia jednego tylko schorzenia o mniejszym nasileniu niż opisane w rozporządzeniu możliwym jest co najmniej istotne obniżenie zdolności do pracy w porównaniu z osobą zdrową o tożsamyh kwalifikacjach. Jako przykład można podać choroby wzroku, wśród których w § 32 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia wymieniono wrodzone lub nabyte wady narządu wzroku powodujące ograniczenie jego sprawności, prowadzące do obniżenia ostrości wzroku w oku lepszym do 0,3 według Snellena po wyrównaniu wady wzroku szklami korekcyjnymi lub ograniczenie pola widzenia do przestrzeni zawartej w granicach 30°. Lepsza od wskazanej w rozporządzeniu ostrość wzroku może wyłączać możliwość wykonywania dotychczasowej pracy chociażby przez kierowcę zawodowego. Tymczasem osoba, która posiada taki zawód i przez wiele lat tylko taką pracę wykonywała doznając np. w wyniku urazu uszkodzenia wzroku prowadzącego niemal do ślepoty jednego oka i ograniczenia ostrości w drugim wynoszącego po zaopatrzeniu okularowym np. 0,4 wg Snellena nie mogłaby zostać uznana za osobę niepełnosprawną. Ograniczenie możliwości kwalifikacji do osób niepełnosprawnych do określonych schorzeń czy ich nasilenia nie daje się obronić także przy uwzględnieniu art. 5, 5a, 62 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nakazujących traktowanie orzeczeń o inwalidztwie czy niezdolności do pracy na równi z kwalifikacją do odpowiednich stopni niepełnosprawności. W postępowaniach orzeczniczych przed ZUS czy KRUS nie ma bowiem regulacji ograniczających rodzaj schorzeń warunkujących niezdolność do pracy. Odwołując się do przykładu kierowcy z dysfunkcją wzrokową wskazać należy, iż ten byłby przez ZUS uznany za częściowo niezdolnego do pracy, co odpowiada niepełnosprawności stopnia lekkiego. Powyższe przemawia za uznaniem, iż § 32 ust. 1 rozporządzenia nie może mieć decydującego znaczenia dla oceny niepełnosprawności. Zaliczenie do osób niepełnosprawnych winno nastąpić w każdym przypadku zaistnienia przesłanek ustawowych, także wówczas gdy określone schorzenie nie mieści się w katalogu ujętym w rozporządzeniu.

Ustawodawca wiąże znaczny stopień niepełnosprawności z koniecznością zapewnienia danej osobie stałej lub długotrwałej opieki w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Konieczność opieki, o jakiej mowa, oznacza zaś całkowitą zależność od otoczenia polegającą na pielęgnacji w zakresie higieny osobistej i karmienia lub w wykonywaniu czynności samoobsługowych, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz ułatwiania kontaktów ze środowiskiem (§ 29 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności). Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych zawiera dodatkowo definicję niezdolności do samodzielnej egzystencji warunkującej zaliczenie do znacznego stopnia niepełnosprawności. Zgodnie z art. 4 ust. 4 tej ustawy niezdolność do samodzielnej egzystencji oznacza naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokajanie bez pomocy innych osób podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się i komunikację. Warunkujące znaczny stopień niepełnosprawności pojęcie opieki nie jest zawężone zatem do pielęgnacji w zakresie higieny osobistej i karmienia (nawet w rozporządzeniu zastosowano funktor „lub” pomiędzy pielęgnacją i zależnością od otoczenia w samoobsłudze). Wystarczy, by niepełnosprawny dla zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych wymagał stałej pomocy innej osoby. O znacznym stopniu niepełnosprawności mówić można zawsze wówczas, gdy bez takiej codziennej pomocy w zakresie większości sfer życia, w tym samoobsługi, poruszania się lub komunikacji odwołujący by sobie nie poradził. Taka sytuacja ma miejsce właśnie w sprawie niniejszej. A. R. (1) pozornie sprawia wrażenia osoby mogącej wykonywać czynności samoobsługowe, nie występują u niego bowiem istotne deficyty sprawności fizycznej. Cóż z tego, skoro z powodu upośledzenia umysłowego nie podejmie on takich czynności bez polecenia innych osób, a dalej nie wykona ich w stopniu dostatecznym bez nadzoru ze strony tych osób. Wnoszący odwołanie, funkcjonując samodzielnie, nie umyje się, nie ubierze adekwatnie do pogody, a do tego w czystą odzież, nie zje ciepłego posiłku ani zróżnicowanego zimnego. Do tego nie podejmie właściwych czynności leczniczych (sam nie zastosuje przypisanych leków w odpowiedniej dawce, nie zgłosi się na wizytę u specjalisty), nie będzie prowadził gospodarstwa domowego (sprzątał, uiszczał opłat), wreszcie, wobec braku umiejętności właściwego dokonywania zakupów i znajomości siły nabywczej pieniądza, nie

zapewni sobie produktów żywnościowych, środków higienicznych itp. Jeśli do tego uwzględnić brak umiejętności poruszania się poza znanym sobie środowiskiem i trudności komunikacyjne wynikające zarówno z upośledzenia umysłowego jak dysfunkcji mowy stwierdzić należy, iż bez stałego udziału osób drugich w niemal wszystkich sferach życia wnoszący odwołanie w istocie by wegetował. Powyższe przemawiało za uznaniem za trafne wniosków biegłych o znacznym stopniu niepełnosprawności A. R. (1) i konieczności zapewnienia mu stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Nie ulegała też wątpliwości wobec wywodów biegłych trwałość ustalonego stopnia niepełnosprawności. W szczególności na brak możliwości istotnej poprawy wskazuje kilkuletni udział w zajęciach w środowiskowym domu samopomocy nie prowadzący do istotnych zmian w zakresie samodzielności odwołującego się.

Biegli jako datę początkową znacznego stopnia niepełnosprawności przyjęli 10 maja 2017r., a zatem dzień wydania zaskarżonego orzeczenia. Zważywszy na treść zeznań świadka co do funkcjonowania odwołującego się przed wskazaną datą oraz to, że uczęszczał on ostatnio do środowiskowego domu samopomocy, co prowadziło do niewielkiej poprawy funkcjonowania, na co wskazali i biegli, stwierdzić należy, iż znaczny stopień niepełnosprawności występował z przeważającym prawdopodobieństwem u A. R. (1) i przed wskazaną datą, a to zgodnie z § 14 ust. 6 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności pozwalaloby na przyjęcie jako daty początkowej tego stopnia dzień złożenia wniosku do Powiatowego Zespołu. Także data powstania niepełnosprawności mogła być określona jako „od urodzenia” zważywszy na uprzednie orzeczenia, jakimi legitymował się wnoszący odwołanie. W przepisach procedury cywilnej nie jest jednak przewidziana możliwość orzekania sądu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ponad żądanie, sąd był zatem związany wnioskami odwołania, co oznaczało przyjęcie czasu powstania niepełnosprawności i znacznego jej stopnia zgodnie z tymi wnioskami i opinią biegłych.

Nie sposób było uwzględnić odwołania w zakresie wskazań związanych z zatrudnieniem, w tym w zakładzie aktywności zawodowej. Żądanie w tym zakresie bazowało na treści opinii biegłych, którzy wskazali, iż ewentualne prace możliwe jest jedynie w zakładzie pracy chronionej, nadto zaś pozostaje możliwe zatrudnienie w zakładzie aktywności zawodowej. Wnioski biegłych w tym zakresie pozostają jednak w sprzeczności z ich twierdzeniem o wymogu terapii zajęciowej. Warsztaty terapii zajęciowej są bowiem przeznaczone dla osób niezdolnych do pracy i mają stwarzać możliwość rehabilitacji zawodowej i społecznej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności zatrudnienia (art. 10 pkt. 1, art. 10a ust. 1 -3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych). W toku udziału w warsztatach rada programowa dokonuje oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji i zajmuje stanowisko w kwestii osiągniętych przez uczestnika postępów uzasadniających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji w warunkach pracy chronionej lub na stanowisku przystosowanym, skierowania do ośrodka wsparcia z uwagi na złe rokowania czy wreszcie przedłużenia terapii (art. 10a ust. 5 wskazanej ustawy). Osoba mogąca wykonywać zatrudnienie choćby w warunkach chronionych, w tym w zakładzie aktywności zawodowej wskazanym w art. 29 ustawy, nie wymaga więc terapii zajęciowej. Zakres funkcjonowania odwołującego się wynikający z opinii przemawiał za przyjęciem za trafny wniosków o celowości terapii zajęciowej, wskazywana możliwość pracy pod nadzorem (porównana do możliwości dziecka) jak na k. 53 nie odpowiada bowiem zdolności do pracy w warunkach chronionych. Warunki te to warunki określone w art. 28 i 29 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (praca w zakładzie pracy chronionej albo zakładzie aktywności zawodowej). Wiążą się one z zapewnieniem określonego stanu obiektów i pomieszczeń oraz zapewnieniem opieki medycznej, poradnictwa i usług rehabilitacyjnych, nie zaś z zatrudnianiem osób nie mogących w istocie w sposób należyty wykonać pracy określonego rodzaju, a tak jest w przytoczonym w opinii przykładzie malarza. Sprzeczność ustaleń biegłych w omawianym zakresie nie może rzutować na ogólną ocenę opinii, przepisy dotyczące zatrudniania i aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych są bowiem dość ogólne i nastroczają problemów. Istniały natomiast podstawy do uwzględnienia wniosków w zakresie wskazań co do odpowiedniego zaopatrzenia w pomoce i co do potrzeby korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji. To drugie, zgodnie z § 5 pkt 1 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności dotyczy osób mających ograniczoną zdolność do wykonywania czynności stosownie do wieku, płci i środowiska, uniemożliwiająca osiągnięcie niezależności

ekonomicznej lub fizycznej, do których to osób A. R. (1) bez wątpienia należy. Pierwsze natomiast (którego przesłanki nie zostały uregulowane wyraźnie przepisami dotyczącymi orzekania o niepełnosprawności) odsyła do zaleceń specjalistów podobnie jak w poprzednich orzeczeniach.

Mając na uwadze wszystko powyższe na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. sąd zmienił zaskarżone orzeczenie w sposób wskazany w pkt I wyroku, w pozostałym zaś zakresie oddalił w oparciu o art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. odwołanie jako nieuzasadnione. Brak było podstaw do dokonania w orzeczeniu innych niż żądane w odwołaniu ustaleń w zakresie wskazań do wykonywania zatrudnienia z racji niemożności orzekania ponad żądanie ani na niekorzyść strony.

Nie było podstaw do uchylenia orzeczenia na podstawie art. 477¹⁴ § 6 k.p.c. w związku z przedstawieniem przez odwołującego się opinii psychologicznej z daty późniejszej niż data orzeczenia. Opinia pochodzi bowiem sprzed daty wniesienia odwołania, a organ miał możliwość po zapoznaniu się z nią zmienić orzeczenie zgodnie z art. 477⁹ § 2 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach procesu wydano na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu), do których zalicza się wynagrodzenie zawodowego pełnomocnika nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach. Zasądzona na rzecz wnoszącego odwołanie kwota odpowiada minimalnej stawce wynagrodzenia zawodowego pełnomocnika określonej w § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. 2018.265)

Dokonując ustaleń faktycznych sąd poza omówioną już opinią i dowodami ze źródeł osobowych, oparł się na zgromadzonych dokumentach, niekwestionowanych przez strony.

ZARZĄDZENIE

1. (...)
2. (...)
3. (...)